

NCD
SYMPOSIUM

Legjislacioni kundër duhanit dhe efektet e tij në Kosovë

Prezantuar nga: Dr. Faik Hoti
Instituti Kombëtar i Shëndetësisë Publike të Kosovës

2023

Përmbajtja

- Faktet kyçe
- Ligji për Kontrollin e Duhanit
- Monitorimi i përdorimit të duhanit
- Mbrojtja nga përdorimi duhanit
- Ofrimi i ndihmës për lënien e duhanit
- Paralajmërimet (vërejtjet) shëndetësore
- Fuqizimi i ndalimit të reklamimit të duhanit
- Taksat në duhan
- Sfidat
- Konkluzionet

Faktet kyçe

Epidemia e duhanit- një nga kërcënimet më të mëdha të shëndetit publik

- Duhani vret më shumë se 8 milionë njerëz në vit: rreth 1.2 milionë vdekje nga ekspozimi ndaj tymit të dorës së dytë (duhanpirësve pasiv)
- Duhani vret deri në gjysmën e përdoruesve të tij
- Pirja e duhanit vlerësohet të shkaktojë: 67% të të gjitha vdekjeve nga kanceri i mushkërive; 34% të vdekjeve nga sëmundjet kronike të frymëmarrjes dhe 8% të vdekjeve nga sëmundjet kardiovaskulare
- Mbi 80% e 1.3 miliardë përdoruesve të duhanit në botë jetojnë në vende me të ardhura të ulëta dhe të mesme.
- Në vitin 2020: 22.3% e popullsisë globale përdorte duhan, 36.7% e të gjithë meshkujve dhe 7.8% e femrave në botë.

Më **4 prill 2013** Kuvendi i Kosovës me **72** vota **për**, **2** abstenime dhe **zero** vota kundër, miratoi Ligjin për Kontrollin e Duhanit (në fuqi nga 22 Maj 2013).

Në përputhje me **Konventën Kornizë të OBSH-së për Kontrollin e Duhanit (FCTC)**, të cilën e kanë nënshkruar deri tash **182 shtete/ 90%** e popullatës botërore

Ligji për Kontrollin e Duhanit Mjediset pa tym duhani

Pirja e duhanit ndalohet 100% në:

- Hapësira të mbyllura publike;
- Hapësira të punës;
- Mjete të transportit publik;
- Vendet e lojërave për fëmijë; stadium, arenë, apo hapësirë për çfarëdo shfaqje.

Gjithashtu, ndalohet edhe:

- Ekspozimi i duhanit në pikat e shitjes dhe
- Pranimi i kontributeve vullnetare nga industria e duhanit

Pako e masave dhe kriterëve për reduktimin e kërkesës e përfshirë në FCTC (ëHO)

M	Monitoring	Monitorimi i përdorimit të duhanit dhe politikat e parandalimit
P	Protecting	Mbrojtja nga përdorimi i duhanit
O	Offering	Ofrimi i ndihmës për lënien e duhanit
W	Warning	Paralajmërimet për rreziqet nga duhani
E	Enforcing	Fuqizimi i ndalimit të reklamave, promovimit dhe sponsorimit
R	Raising	Rritja e taksave të duhanit

I. Monitorimi

Monitorimi i përdorimit të duhanit dhe politikat e parandalimit

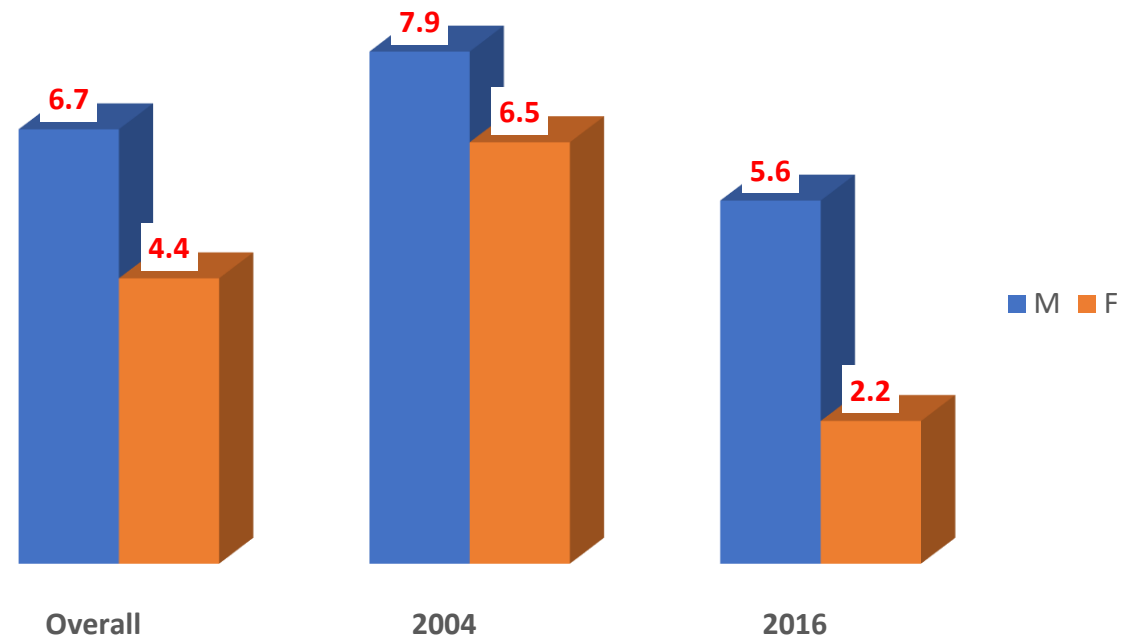
GYTS | GLOBAL YOUTH TOBACCO SURVEY

FAKTE
KOSOVA 2016

Current cigarette smokers among students aged 13-15 years Kosovo, GYTS 2004-2015

- **Përdorimi i duhanit**
- Sistemet e shpërndarjes nikotinë-elektronike
- Ndërprerja
- **Duhanpirja pasive**
- Qasja dhe disponueshmëria
- Media
- **Njohuritë dhe qëndrimet**

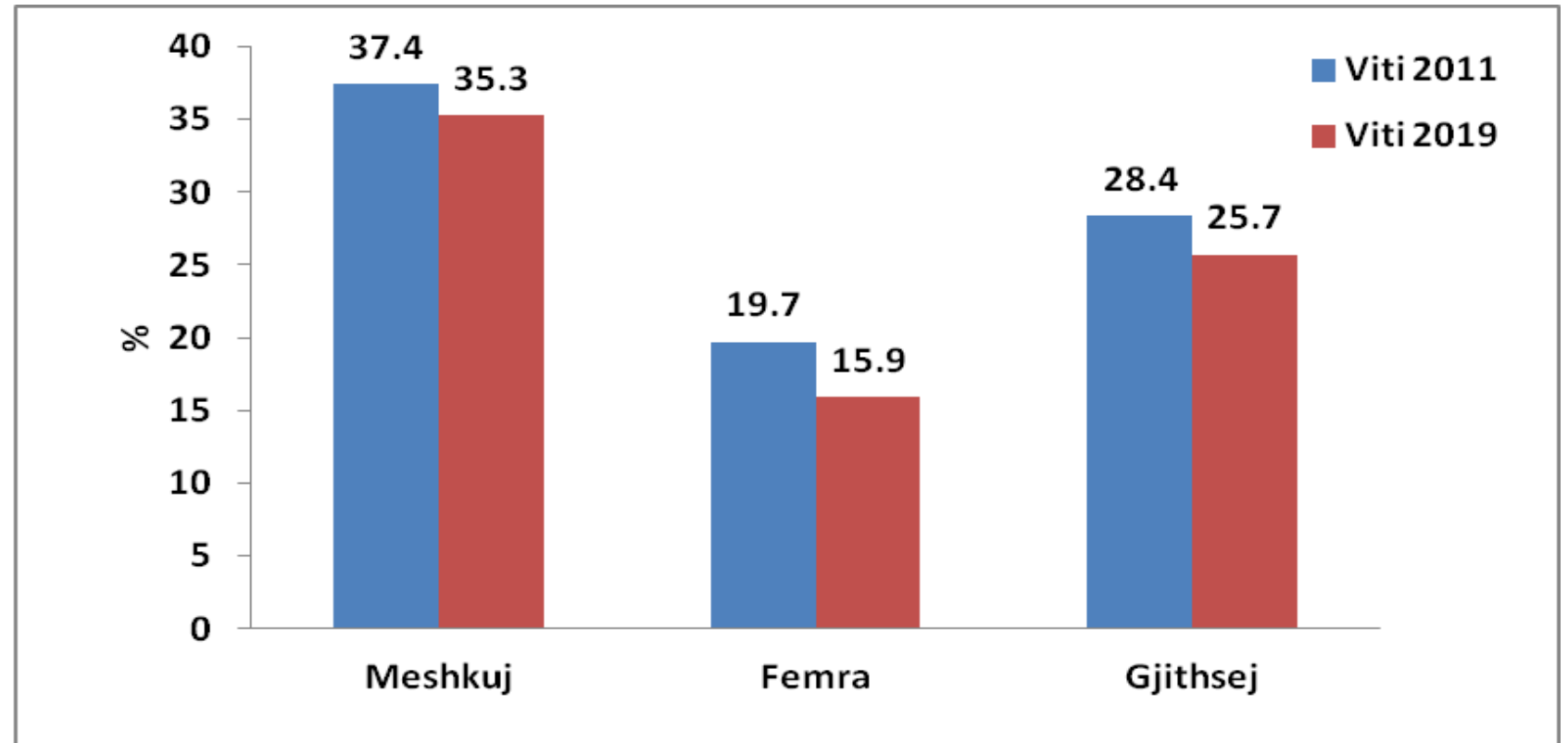
	2004	2016
• Konsumimi	6.7%	4.4%
• Duhanpirja pasive	84%	43%
• Përkrahja	-	94%

I. Monitoring

Vetëm 1 në 3 vende, që përfaqëson 39% të popullsisë së botës, monitoron përdorimin e duhanit duke përsëritur anketat përfaqësuese kombëtare të të rinjve dhe të rriturve, të paktën një herë në çdo 5 vjet.

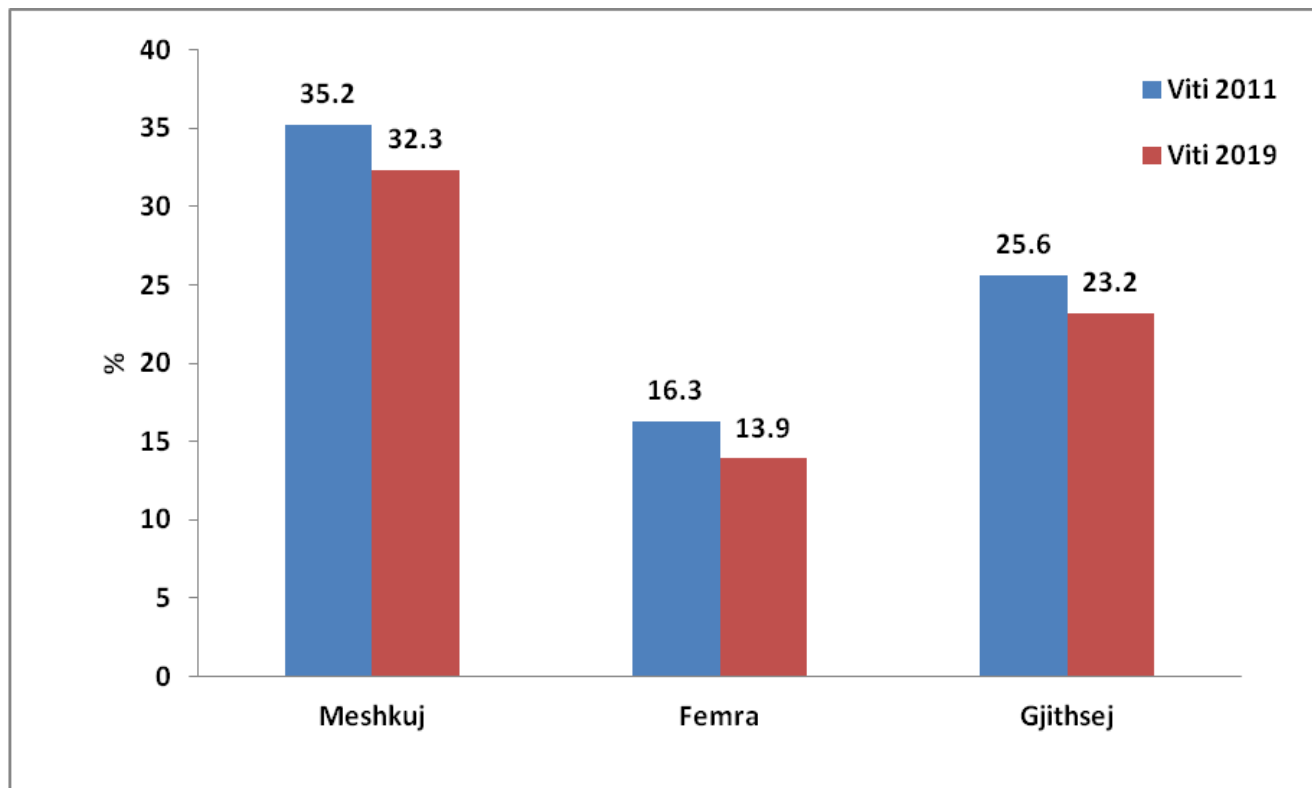
Monitorimi i mirë përcjell shtrirjen dhe karakterin e epidemisë së duhanit dhe tregon se si të përshtaten më mirë politikat.

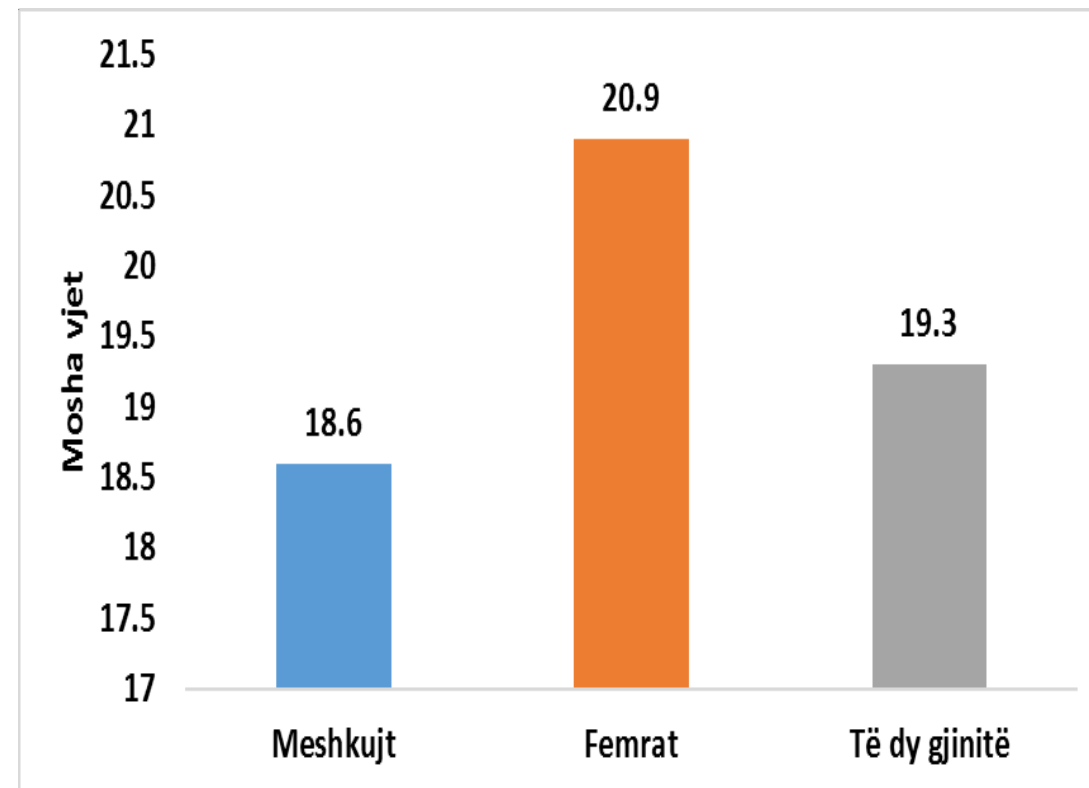
Përqindja e të anketuarve duhanpirës aktual, sipas gjinisë dhe viteve

Burimi: Steps Fact sheet-IKSHPK

Monitorimi: Prevalenca e duhanpirjes në Kosovë

Përqindja e të anketuarve që pinë duhan në baza ditore, sipas gjinisë dhe viteve: Burimi: Steps Fact sheet- IKSHPK

Moshë mesatare kur ka filluar duhanpirjen, sipas gjinisë
Burimi: Steps Fact sheet- IKSHPK

II. Protecting Mbrojtja nga përdorimi i duhanit (legjislacioni sekondar)

- Udhëzimi admministrativ për vendosjen e shenjave të ndalimit (2014)
- Udhëzimi administrative për kushtet në të cilat lejohet duhanpirja (2022)
- Udhëzimi administrative për Vërejtjet shëndetësore në pakot e duhanit (22 shtator 2023)

III. Offering

Ofrimi i ndihmës për lënien e duhanit

- "Trajtimi i pacientëve të varur nga duhani dhe ofrimi i mbështetjes shëndetësore për lënien e duhanit“:

Quit Smoking

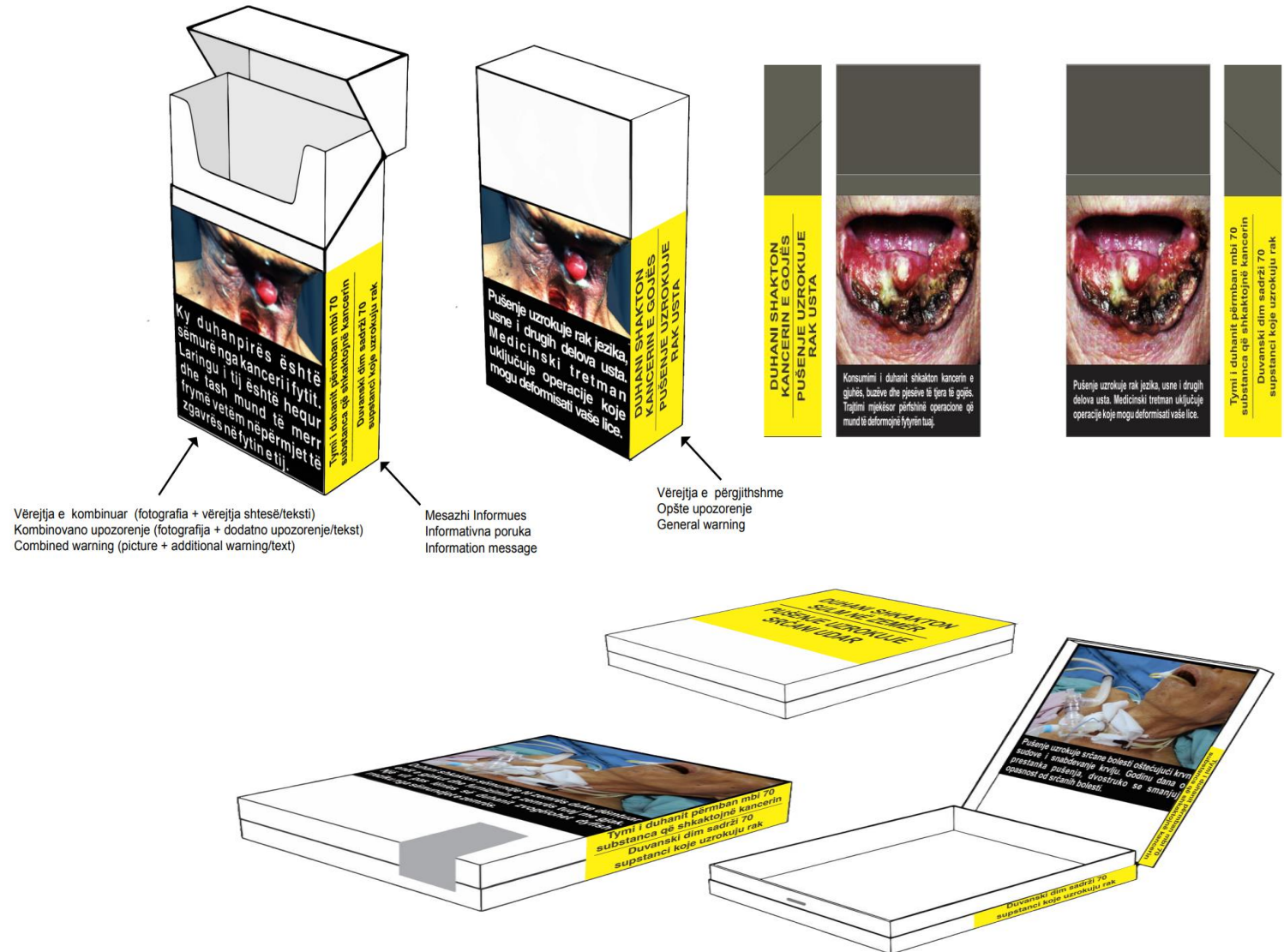
- MSh-IKSHP-KADC
- Trajnim i mjekëve të KPSH nga Dr. Charis Girvalaki, drejtuese e Programit për Trajnimin dhe Akreditimin e profesionistëve shëndetësor në ndërprerjen e duhanit në Evropë - Rrjeti Evropian për Parandalimin e Duhanit (ENSP) dhe trajnere e certifikuar nga Mayo Clinic (Rochester-SHBA)

IV. Warning

Paralajmërimet për rreziqet nga duhani

- **UA për vërejtjet e kombinuara (paralajmërimet shëndetësore)**
- 78 vende, që përfaqësojnë 47% të popullsisë së botës, kanë përmbushur këtë praktikë të mirë për paralajmërimet shëndetësore
- Zvogëlojnë numrin e fëmijëve që fillojnë pirjen e duhanit dhe rrisin numrin e atyre që heqin dorë nga duhanpirja

V. Enforcing

Fuqizimi i ndalimit të reklamave, promovimit dhe sponsorimit

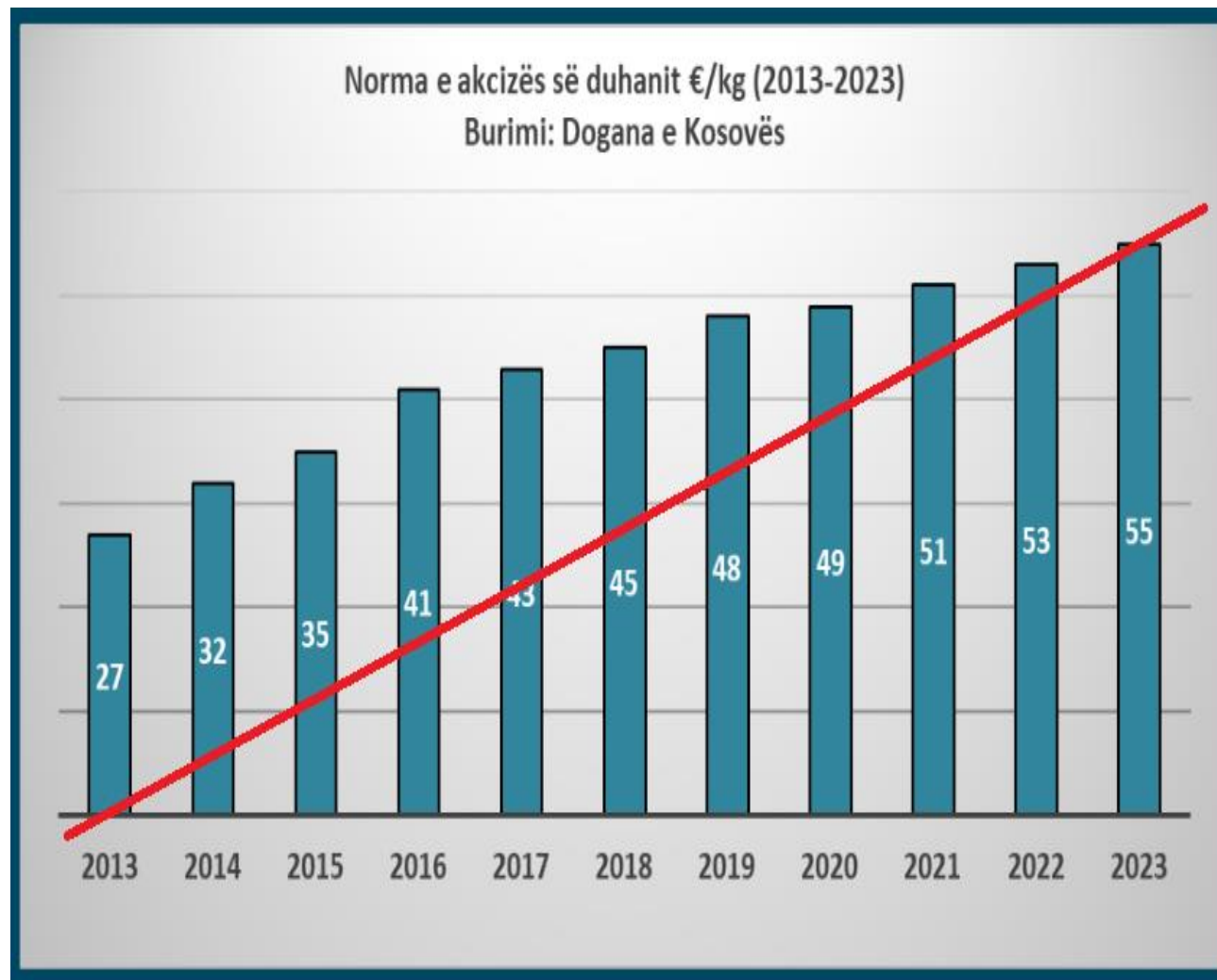
- Ndalimi i plotë i reklamave, promovimit dhe sponsorizimit të duhanit mund të ulë konsumin e duhanit me një mesatare prej rreth 7%, me disa vende që përjetojnë një rënie të konsumit deri në 16%.
- Vetëm 37 vende (përfshirë edhe Kosovën), që përfaqësojnë 15% të popullsisë botërore, kanë ndaluar plotësisht të gjitha format e reklamimit, promovimit dhe sponsorizimit të duhanit.

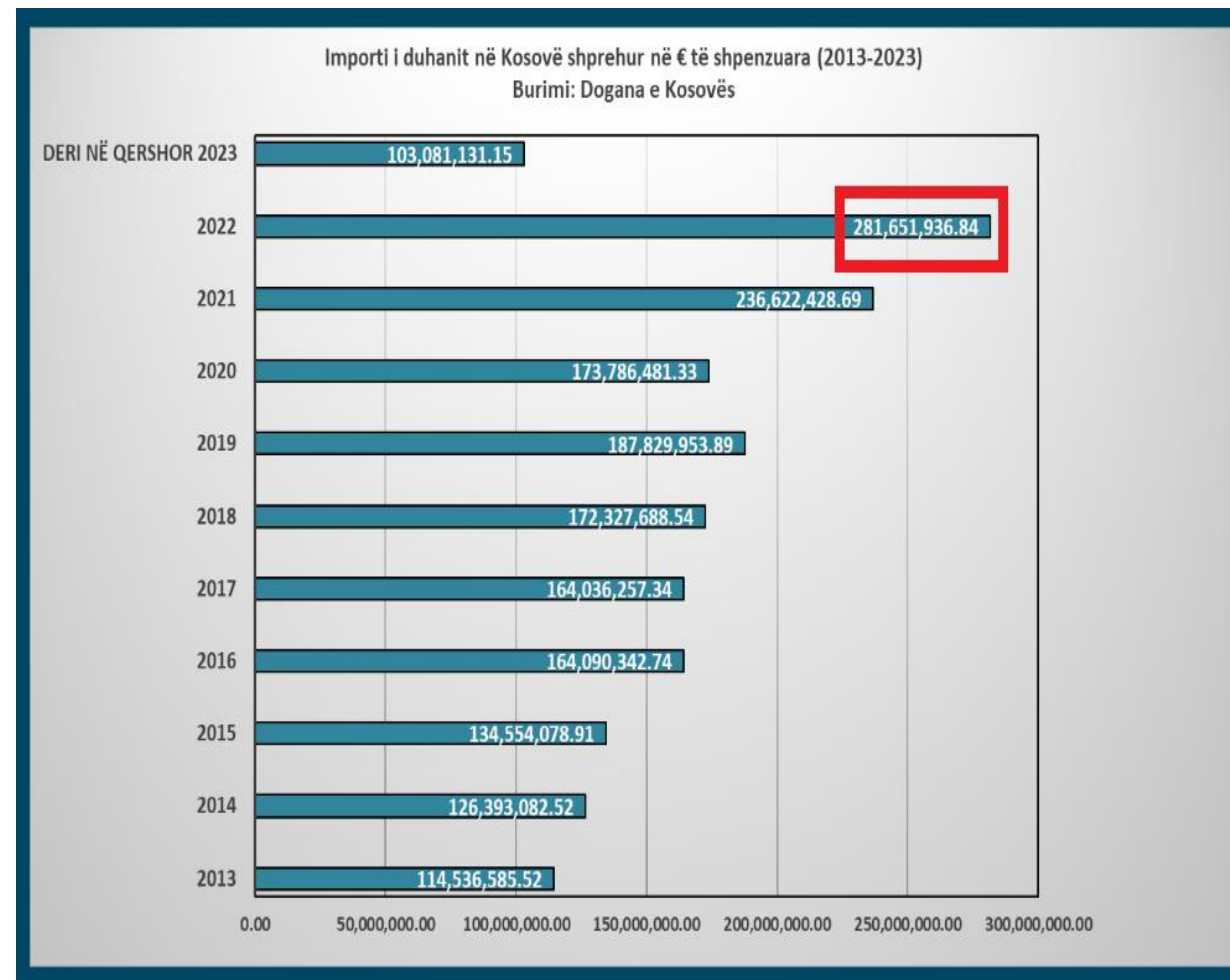
VI. Raising Rritja e taksave të duhanit

Mënyra me kosto më efektive për të zvogëluar përdorimin e duhanit, sidomos në mesin e të rinjve dhe të varfërve.

Rritja 10% zvogëlon konsumin e duhanit me rreth 4% në vendet me të ardhura të larta dhe rreth 5% në vendet me të ardhura të ulëta dhe të mesme.

Importi i duhanit (2013-2023)

- Buxheti 2023 për shëndetësi: **296 mil €**
- Para të shpenzuara më 2022 për duhan: **282 mil €**

Sfidat

- Cigaretet elektronike, Vapes dhe Sisteme të tjera Elektronike të Shpërndarjes së Nikotinës (ENDS)
- Involivimi i ulët i mekanizmave monitorues dhe mbikëqyrës
Neglizhenca në trajtimin e lëndëve nga gjykatat
- Kapacitetet e pamjaftushme monitoruese
- Taksa e ulët në cigare
- Vullneti i pamjafueshëm çdo here politik
- Interferimi i përhershëm i industrisë së duhanit

Konkluzionet

- Përditësimi i Ligjit për Kontrollin e Duhanit
- Adresimi i çështjes së Cigareve elektronike, Vapes dhe ENDS)
- Programe specifike për mbrojtjen nga ekspozimi të fëmijëve, të rinjve dhe shtatzënave
- Fillimi i programeve për “Quit smoking” (KPSH)
- Fuqizimi i kapaciteteve monitoruese
- Rritje e theksuar e taksave në duhan
- Parandalimi i interferimit të industrisë së duhanit në politikat e kontrollit
- Mobilizim i mbështetjes së vazhduar politike për zbatimin e ligjit dhe masave antiduhan

Faleminderit!
Thank you!